

بررسی مقابله‌ای ساخت جمله فارسی و انگلیسی

لطف‌اله یار محمدی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۲. چاپ دهم،

۲۵۰ صفحه.

۱. بررسی شکلی

اثر حاضر، چاپ دهم کتاب بررسی مقابله‌ای ساخت جمله فارسی و انگلیسی، تألیف دکتر لطف‌الله یارمحمدی است که انتشارات دانشگاه پیام نور آن را در سال ۱۳۹۲ در قطع وزیری با شمارگان ۴۰۰۰ نسخه در ۲۵۰ صفحه منتشر کرده است. ویراستار علمی این اثر، دکتر رضا نیلی‌پور و ویراستار ادبی آن، جهانشاه میرزاییگی هستند. این کتاب در سطح ملی به عنوان مربع اصلی درس «بررسی مقابله‌ای ساخت جمله» ویژه دانشجویان رشته مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه پیام نور در مقطع کارشناسی به ارزش دو واحد تدوین شده است.

کتاب دارای بیان صریح هدف، مقدمه کلی، فهرست تفصیلی مطالب و جدول و نمودار، واژه‌نامه موضوعی و کتاب‌شناسی است. کتاب حاضر علاوه بر پیشگفتار ناشر، مقدمه‌ای تخصصی نیز دارد. در این اثر، هدف اصلی مؤلف، بررسی و تحلیل تفاوت‌ها و شباهت‌های میان دو زبان فارسی و انگلیسی در سه سطح نحوی، آوایی و واژگانی با هدف ترجمه و تدریس است. همچنین مؤلف سعی داشته تا دانشجویان را نسبت به حوزه‌هایی که ممکن است به خاطر وجود همین شباهت‌ها و تفاوت‌ها به اشتباه بیندازد، آگاه سازد. فارغ از بحث تجزیه و تحلیل تقابلی، این کتاب به تناقض‌های موجود در ساختار زبان انگلیسی نیز پرداخته است.

کتاب دارای فهرست مطالب به شکل تفصیلی، فهرست علائم اختصاری و نمایه موضوعی است. همچنین در این اثر از انواع جدول و نمودار برای درک بهتر مفاهیم استفاده شده است. مطابقت خاصی بین طرح جلد و عنوان کتاب مشاهده نشد. طرح جلد شامل یک مربع است که در مربع‌های کوچک‌تر، چند حرف الفبای انگلیسی به علاوه واژه analysis را در خود جای داده، ولی با توجه به عنوان و محتوای کتاب که بررسی مقابله‌ای دو زبان انگلیسی و فارسی است، این

طرح جلد گویا نیست و بهتر بود حداقل با همین طرح جلد، چند حرف الفبای فارسی نیز در این مربع جای می‌گرفت.

کیفیت اثر از لحاظ حروف‌نگاری مطلوب ارزیابی می‌شود. صفحه‌آرایی کتاب به نحوی انجام شده است که امکان مقایسه بین متن انگلیسی و فارسی را ایجاد کند. صحافی، کیفیت مطلوبی دارد و قطع این کتاب نیز همانند دیگر کتب انتشارات سمت به قطع وزیری و مناسب منتشر شده است. در این اثر، قلم انتخاب‌شده برای متن و فاصله سطرها مناسب است.

در بسیاری از صفحات، معادل انگلیسی جمله‌های فارسی نیز دیده می‌شود. بهتر بود جمله‌های یکی از زبان‌ها به صورت برجسته یا حداقل کج‌نویسی آورده می‌شد تا خواننده با سهولت بیشتری جمله‌ها را تشخیص دهد. ضرورت این امر در صفحات ۵۶ یا ۱۵۴ که مطلب کمی دارد، به اندازه صفحه ۹۶ مشاهده نمی‌شود. همچنین به عنوان مثال در صفحات ۸۳ و ۸۴ کتاب، تشخیص هجده جمله فارسی و معادل انگلیسی آنها، آسان نیست. جدول‌های مربوط به آوانگاری دو زبان در فصل دهم کتاب با عنوان «بررسی مقابله‌ای مصوت‌ها و صامت‌ها» در صفحات ۱۲۴ و ۱۲۵ کتاب کیفیت چاپ خوبی دارد.

این کتاب به زبان انگلیسی نوشته شده و در اکثر موارد، علائم سجاوندی در این زبان به صورت صحیح به کار برده شده است. اشکالی که در این کتاب وجود دارد این است که برای واج‌نگاری به‌جای استفاده از علائم بین‌المللی آوانگاری از حرف‌گردانی لاتین استفاده شده است. به عنوان نمونه در مثال‌های صفحه ۷۲، از علائم /ch/, /y/, /sh/ برای نشان دادن صداهای /š / /č / /j/، / / استفاده شده است. در صفحه ۵۴ مشاهده می‌شود که صدای ج با علامت /z/ نشان داده شده است. همچنین در شماره‌های ۱ و ۲ صفحه ۷۲، علامت ؟ که نشان‌دهنده صدای چاکنایی انسدادی (همزه) فارسی است، بیرون از دو خط کج قرار گرفته است. این اشکال در چند جای دیگر نیز مشاهده شد.

قواعد عمومی نگارش در این اثر رعایت شده و با دقت نظر یک ویراستار علمی و یک ویراستار ادبی، اشکال‌های جدی در کتاب دیده نمی‌شود، به جز دو مورد: نخست، غلط املائی در بخش فهرست مطالب فصل ۲، واژه «concept» که به‌جای حرف o، حرف a تایپ شده است. دوم، از آنجایی که هر فصل این کتاب با معرفی اهداف فصل مربوط به شکل عبارت‌هایی کوتاه آغاز شده و از نظر آیین نگارش، آوردن نقطه در پایان عبارات صحیح نیست، بنابراین در این مورد خاص، فصل‌های ۱، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۳ نیاز به اصلاح دارند.

علاوه بر این در بخش تمرین‌ها و پرسش‌های پایان هر فصل پیشنهاد می‌شود تا با استفاده از قلمی متفاوت یا با ارائه تصویری گرافیکی و یا با اختصاص دادن هر ویژگی مناسب دیگری، این بخش از متن درس تفکیک شود، زیرا در حال حاضر، تمرین‌های کتاب به عنوان بخشی از متن درس تلقی می‌شود و خیلی قابل تمیز نیست.

۲. بررسی محتوایی

کتاب شامل سیزده فصل است. چهار فصل اول کتاب با توضیحی درباره بررسی مقابله‌ای، نیاز به این بررسی و انواع بررسی مقابله‌ای آغاز می‌شود. فصل پنج تا نهم به مقایسه دستور و فصل دهم و یازدهم به مقایسه آواشناسی و واج‌شناسی دو زبان می‌پردازد. سیستم واژه‌های دو زبان نیز در فصل دوازدهم و سیزدهم بررسی شده است. از این لحاظ کتاب نظم خوبی دارد و مطالب به صورت طبقه‌بندی در هر فصل آورده شده و هر فصل با فصل‌های دیگر در ارتباط است. خواندن دو فصل سوم و چهارم کتاب که بحث‌های نظری است، برای خواننده‌ای که از ماهیت این درس اطلاعی ندارد، دشوار است. فصل سوم، تفاوت میان دو نوع بررسی مقابله‌ای را بیان می‌کند. نویسنده می‌توانست با آوردن مثال و مقایسه این دو، یادگیری را سهولت بخشد. فصل چهارم به مراحل بررسی مقابله‌ای دو زبان می‌پردازد. نویسنده می‌توانست با آوردن نمونه‌ای عینی از بررسی مقابله‌ای دو زبان مطرح در این کتاب، به خواننده برای فهم و درک این فصل کمک کند.

معرفی اهداف هر فصل و شرح واژگان و مفاهیم ناآشنا، یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های این اثر به شمار می‌آید که البته در تمامی فصل‌های کتاب دیده نمی‌شود. انتخاب تمرین‌ها و پرسش‌های کاربردی و هدفمند در پایان هر فصل، دال بر دقت نظر مؤلف در تهیه و تدوین این کتاب است. از آنجایی که کتاب یادشده برای دانشجویان دانشگاه پیام نور تدوین شده و دانشجویان این نظام آموزشی بیشتر از منابع درسی به شکل خودخوان استفاده می‌کنند، بنابراین مؤلف با قرار دادن کلید تمرین‌ها در انتهای کتاب، به دانشجویان این امکان را داده تا آنها بتوانند از صحت یافته‌های خود اطمینان حاصل کنند.

تسلسل عناوین کلی و نظم و انسجام مطالب درون هر فصل در این کتاب رعایت شده، به طوری که مؤلف، کتاب را با عناوینی مانند تعریف تجزیه و تحلیل تقابلی، نیاز به تقابل و معرفی انواع آن از منظر نظری و کاربردی آغاز کرده و در ادامه به مقابله نظام آواها، واژگان و ساخت

جمله در سه بعد صورت، معنا و کاربرد پرداخته است. این مفاهیم با ارائه شواهدی از زبان انگلیسی و فارسی معرفی شده و دستاوردهای آنها در امر تدریس و ترجمه به‌زور کامل مشهود است.

در کتاب حاضر، محتوا با عنوان درسی، فهرست مطالب و با آخرین سرفصل‌های مصوب وزارت علوم مطابقت دارد. اصل امانت‌داری در ارجاع دادن به منابع مورد استفاده رعایت شده، ولی منابع انتخابی بسیار قدیمی و مربوط به سال‌های ۱۹۵۲ تا ۱۹۹۶ است که توصیه می‌شود در ویرایش‌های آتی از منابع به‌روزتری استفاده شود. به عبارت دیگر منابعی که به آنها استناد شده است، منابع به‌روزی نیستند. به عنوان نمونه در مثال‌های مقایسه‌ای دو زبان بهتر بود از متون اصلی کتاب‌های انگلیسی و ترجمه‌های معتبر آنها استفاده می‌شد و مثال‌ها شامل جمله‌های کاربردی‌تری از زبان انگلیسی بود. در تبیین موضوعات از منابع زیادی استفاده شده که بیشتر منابع قدیمی هستند. ارجاع‌دهی به شیوه صحیح صورت گرفته است. در این کتاب بیشترین استفاده‌ای که از منابع مختلف شده است، چندین اثر از خود نویسنده است که بهتر بود از منابع دیگر نیز در زمینه‌های مرتبط استفاده می‌شد. همچنین در پایان کتاب به ۵۲ مأخذ اشاره شده و در مواردی که از چندین اثر یک نویسنده استفاده شده، ترتیب زمانی در ارجاع‌دهی رعایت نشده است. این اشکال در ارجاع به آثار فیشاک^۱ (۱۹۷۵، ۱۹۸۱، ۱۹۷۳) دیده می‌شود. در صفحه ۶۴ به برجسته (۱۹۸۳ و ۱۹۸۸) ارجاع داده شده است که در فهرست پایان کتاب فقط به یکی از این دو اثر اشاره شده است. تاجایی که بررسی شد، از همه منابع با ذکر مأخذ استفاده شده است و امانت‌داری صورت گرفته است.

تحلیل‌ها و بررسی‌های مطرح‌شده در این اثر، کیفیت خوبی دارد. در نقد و بررسی‌های انجام شده، بی‌طرفی علمی رعایت شده است و تئوری‌های مختلف به‌صورت علمی و منطقی و با ارائه مثال‌هایی مطرح شده است.

در فصل‌های سوم و چهارم کتاب، بحث‌های مربوط به مبانی نظری این اثر ارائه شده و در فصل‌های دیگر، بیشتر به دادن شواهدی از بررسی‌های معنایی، آوایی و نحوی دو زبان پرداخته شده است. تاجایی که ملاحظه شد، نظریه‌های علمی و استدلال‌های ارائه‌شده برای محتوای کتاب مناسب هستند، ولی آن‌چنان خلاقیت و نوآوری مشاهده نمی‌شود.

1. Fisiak, J

علاوه فصل دهم که به بررسی صامت‌ها و مصوت‌های دو زبان می‌پردازد، عبارتست از: توصیف اصطلاحات جدید، خلاصه توصیفی صامت‌ها و مصوت‌ها، جدول آواهای فارسی، جدول آواهای انگلیسی، جدول مقایسه‌ای صامت‌های فارسی و انگلیسی، جدول مقایسه‌ای مصوت‌های فارسی و انگلیسی و توصیف و پیش‌بینی. محتوای فصل به‌خوبی پوشش‌دهنده عنوان فصل است. محتوا و موضوع کتاب با هدف درس مرتبط است و تعداد صفحات نیز با این واحد درسی تناسب دارد. مطالب این اثر با سرفصل‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای درس «بررسی مقابله‌ای ساخت جمله فارسی و انگلیسی» مطابقت دارد و مورد نقضی در این زمینه مشاهده نشد. در ابتدای هر فصل، اهداف فصل به شکل کلی معرفی شده است و نویسنده کوشیده که تا پایان آن فصل به این اهداف دست یابد. هر فصل شامل معرفی و توضیح اصطلاحات جدید است که خواننده را در درک بهتر متن یاری می‌کند. محتوای هر فصل به‌خوبی با شماره‌گذاری طبقه‌بندی شده است. در انتهای هر فصل و با توجه به محتوا و کمیت آن فصل، تمرین‌هایی آورده شده است و خواننده را در مرور مطالب فصل یاری می‌کند. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری در پایان فصل‌ها وجود ندارد. در موارد بسیار کمی از تصویر و نمودار هم استفاده شده است. برای مثال در صفحه ۴۷، نویسنده شیوه بیان کردن وضعیت آب و هوا در زبان انگلیسی را در مقایسه با زبان فارسی با نمودار نشان داده است.

زبان این اثر به زبان انگلیسی است و هیچ‌گونه معادل‌سازی در آن دیده نمی‌شود. درباره کاربرد اصطلاحات تخصصی و توضیح آنها می‌توان به ابتدای هر فصل و در قسمت «concepts explanation of less familiar terms and» اشاره کرد که نویسنده اثر با آوردن مثال‌هایی در این قسمت به‌خوبی خواننده را در درک اصطلاحات تخصصی و جدید هدایت می‌کند. به عنوان مثال جزئی‌تر می‌توان به ابتدای فصل ۱۰ کتاب در صفحه ۱۲۱ اشاره کرد که اصطلاحات مربوط به آواشناسی و واج‌شناسی توضیح داده شده است.

در بخش مآخذ از ۵۲ منبع نام برده شده که جدیدترین آنها کتابی است از نویسنده کتاب که در سال ۱۹۹۶ (۱۳۷۵)، انتشارات دانشگاه شیراز به چاپ رسانده است. منابع آن‌چنان جدید نیستند و این از نقاط ضعف این اثر است.

۳. ارزشیابی کلی و پیشنهادها

این اثر ماهیت تخصصی مقایسه ساخت جمله در دو زبان فارسی و انگلیسی دارد و جمله‌های دو زبان را از لحاظ نحو، معناشناسی و آواشناسی بررسی کرده است. این کتاب را می‌توان برای درس «بررسی مقابله‌ای ساخت جمله فارسی و انگلیسی» در رشته مترجمی زبان انگلیسی در مقطع کارشناسی استفاده کرد. همچنین دانشجویان رشته زبان‌شناسی و ادبیات انگلیسی نیز می‌توانند از این کتاب استفاده کنند.